

2019

Огляд щодо використання неприбуткових організацій в незаконних цілях

Державна служба
фінансового
моніторингу
України

ЗМІСТ

Перелік скорочень.....	2
ВСТУП.....	3
I. ОГЛЯД МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТІВ ТА ДОСЛІДЖЕНЬ	4
1.1. Рекомендації FATF	4
1.2. Результати оцінки Комітетом MONEYVAL національної системи ПБК/ФТ	6
1.3. Ключові міжнародні документи	7
II. ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ.....	8
2.1. Кількість зареєстрованих неприбуткових організацій	8
2.2. Дані щодо отриманих повідомлень про підозрілі операції.....	9
2.3. Аналіз видів неприбуткових організацій – учасників підозрілих операцій	10
2.4. Інформація щодо розірвання/обмеження ділових відносин з неприбутковими установами	11
2.5. Зупинення фінансових операцій.....	12
III. ТИПОВІ СХЕМИ ТА МЕХАНІЗМИ НЕЗАКОННОГО ВИКОРИСТАННЯ НПО	13
3.1. Способи незаконного використання НПО, за даними FATF	13
А. Перенаправлення коштів.....	13
В. Підтримка зв'язку з терористичними утвореннями	14
С. Сприяння вербуванню	14
D. Використання терористами програм / проектів НПО.....	15
Е. Дії від імені легальних НПО та створення фіктивних НПО.....	15
3.2. Інформування правоохоронних органів щодо фінансування тероризму.....	16
IV. ОЗНАКИ РИЗИКУ ТА ОЗНАКИ НЕЗАКОННОГО ВИКОРИСТАННЯ НПО	20
V. СПОСОБИ ВИЯВЛЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ НПО В НЕЗАКОННИХ ЦІЛЯХ.....	21
VI. РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ ДЕРЖФІНМОНІТОРИНГУ	22
ВИСНОВКИ	24

Перелік скорочень

FATF	Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей
ВК	відмивання коштів
ВК/ФТ	відмивання коштів/фінансування тероризму
Держфінмоніторинг	Державна служба фінансового моніторингу України
ЄДР	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань
Закон про запобігання та протидію	Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»
КК України	Кримінальний кодекс України
Комітет MONEYVAL	Комітет експертів Ради Європи з питань оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму
НПО	неприбуткові організації
ООН	Організація Об'єднаних націй
ПВК/ФТ	протидія відмиванню коштів/фінансуванню тероризму
ПО	правоохоронні органи
ППО	повідомлення про підозрілі операції
РБ ООН	Рада Безпеки Організації Об'єднаних націй
Реєстр НПО і організацій	Реєстр неприбуткових організацій та установ
ФТ	фінансування тероризму
ФТ/ЗМЗ	фінансування тероризму/розповсюдження зброї масового знищення

ВСТУП

Міжнародна та внутрішньодержавна боротьба з фінансуванням тероризму продемонструвала, що терористи та терористичні організації використовують неприбуткові організації з метою отримання і переміщення коштів, надання матеріально-технічної підтримки, заохочення вербування терористів чи підтримання терористичних організацій.

Також існує ризик використання неприбуткових організацій у схемах легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та для прикриття незаконної діяльності інших суб'єктів.

Відповідно до результатів проведеного Комітетом MONEYVAL в Україні 5-го раунду оцінки національної системи протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення, Україна має доволі гарне розуміння своїх ризиків, пов'язаних із відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, але сектор щодо використання неприбуткових організацій в незаконних цілях потребує постійного оновлення знань.

Розуміння загроз та способів незаконного використання неприбуткових організацій та оцінювання відповідних ризиків дозволить нівелювати ймовірність використання терористами таких організацій.

Неприбуткові організації можуть використовуватись як пряме джерело прибутку і як прикриття переміщення коштів між країнами в складних схемах із відмивання коштів та фінансування тероризму. Вони також можуть використовуватися і для прикриття переміщення терористів, надання їм організаційної підтримки тощо.

Рівень ризику використання неприбуткових організацій з метою відмивання коштів та фінансування тероризму за результатами проведеної у 2019 році національної оцінки ризиків визначено як «середній» (чистий рівень ризику – 6).

За результатами національної оцінки ризиків проведеної у 2016 році зазначений рівень ризику використання неприбуткових організацій з метою відмивання коштів та фінансування тероризму було визначено як «значний» (чистий рівень ризику – 8).

Таким чином, рівень ризику використання неприбуткових організацій з метою відмивання коштів та фінансування тероризму за останні роки зменшився, але все ще має оцінку «середній».

Результати даного огляду можуть бути використані для зменшення потенційних ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму та унеможливлення використання неприбуткових організацій у незаконних цілях.

I. ОГЛЯД МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТІВ ТА ДОСЛІДЖЕНЬ

1.1. Рекомендації FATF

Рекомендація 8 та Пояснювальна записка до неї є основною рекомендацією FATF, спрямованою на виявлення та припинення використання сектора неприбуткових організацій в цілях фінансування тероризму.

Основна мета Рекомендації 8 FATF це захист неприбуткових організацій від зловживання з боку терористичних утворень.

РЕКОМЕНДАЦІЇ FATF		
№	Попередній №	Назва
С – ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ ТА ФІНАНСУВАННЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ЗБРОЇ МАСОВОГО ЗНИЩЕННЯ		
8	CP8	Неприбуткові організації

Відповідно до Рекомендації 8 FATF:

Країнам потрібно переглянути адекватність законів та нормативно-правових актів, що стосуються організацій, які можуть бути використані у фінансуванні тероризму.

Особливо чутливими у цьому сенсі є неприбуткові організації, і країни мають забезпечити, щоб такі організації не використовувались:

(a) терористичними організаціями, що видають себе за законних юридичних осіб;

(b) з метою експлуатації законних юридичних осіб в якості каналів для фінансування тероризму, включаючи їх використання з метою уникнення заморожування активів;

(c) для покривання або приховування незаконного переведення коштів, призначених для законних цілей, терористичним організаціям.

Згідно з позицією FATF, неприбуткові організації уразливі до зловживань з метою фінансування тероризму в силу ряду причин. Так, неприбуткові організації користуються суспільною довірою, мають доступ до значних джерел фінансування, а також відрізняються великою концентрацією грошей.

Інші рекомендації FATF також мають відношення до питання фінансування тероризму та повинні розглядатися спільно з Рекомендацією 8, зокрема, наприклад:

Рекомендацією 1 підкреслюється важливість виявлення та аналізу ризиків ФТ, а також використання ризик-орієнтованого підходу в боротьбі з фінансуванням тероризму;

Рекомендація 5 містить вимогу до країн визнати в якості кримінально караного діяння не тільки фінансування терористичних актів, а й фінансування

терористичних організацій, а також окремих терористів навіть в разі відсутності зв'язку з конкретним терористичним актом (або актами);

Рекомендація 6 встановлює для держав обов'язок і визначає порядок заморожування / блокування активів терористів на виконання резолюцій РБ ООН.

FATF розроблена та послідовно реалізується відповідна система контролю виконання державами встановлених рекомендаціями стандартів.

Перш за все необхідно відзначити, що ефективний моніторинг виконання стандартів FATF, в тому числі що відносяться до сектору неприбуткових організацій, забезпечується міжнародним статусом FATF і складом учасників цієї організації.

В даний час членами FATF є 36 країн та 2 міжнародні організації. В якості спостерігачів беруть участь понад 20 організацій, в першу чергу – ООН, а також Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Інтерпол та інші.

1.2. Результати оцінки Комітетом MONEYVAL національної системи ПБК/ФТ

У 2017 році Комітетом MONEYVAL за результатом проведеного в Україні 5-го раунду оцінки національної системи ПБК/ФТ оцінено виконання Україною Рекомендацій FATF та визначено ряд аспектів, які потребують удосконалення.

Експерти зазначають, що з 2014 року Україна перетворилась на транзитну країну для тих, хто прагне приєднатися до бойовиків ІДІЛ в Сирії.

Неприбутковий сектор вважається вразливим до ФТ. Цим сектором зловживали для направлення коштів для терористів та терористичних організацій.

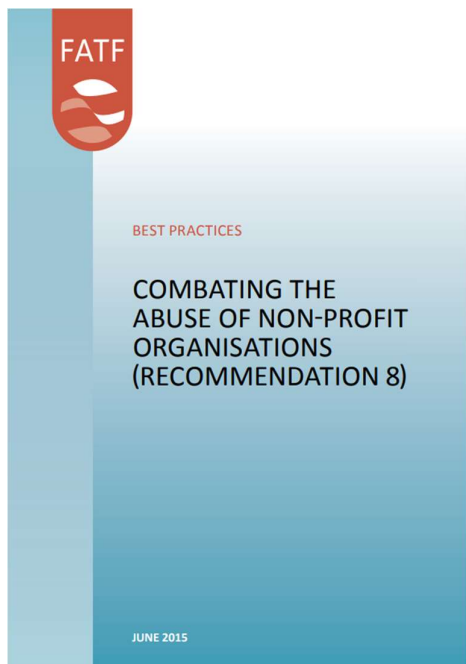
Рейтинги – Ефективність

Безпосередній результат ефективності системи з протидії відмиванню коштів (ВК) та фінансуванню тероризму (ФТ)	Рейтинг, який досягнуто Україною
5. Юридичні особи та установи захищені від можливості бути використаними для відмивання коштів та фінансування тероризму, а інформація щодо їх бенефіціарного власника безперешкодна доступна компетентним органами влади	Помірний
10. Терористи, терористичні організації та особи, котрі фінансують тероризм позбавлені можливості збирання, переміщення та використання коштів, а також зловживання сектором неприбуткових організацій	Середній

Рейтинги – технічна відповідність

Назва рекомендації	Рейтинг, який досягнуто Україною
Рекомендація 8 Неприбуткові організації	Переважно відповідає

1.3. Ключові міжнародні документи

FATF постійно оновлюються свої документи, а також регулярно проводяться типологічні дослідження. Такі заходи сприяють кращому розумінню міжнародних стандартів FATF.

Так, по відношенню до неприбуткового сектора FATF у 2015 році видала документ по кращій практиці «Протидія незаконному використанню некомерційних організацій»¹, розроблений в тому числі на основі типологічного дослідження 2014 «Ризик незаконного використання некомерційних організацій в терористичних цілях».

FATF у 2014 році проведено типологічне дослідження на тему «Ризик незаконного використання некомерційних організацій в терористичних цілях»².

¹ <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/BPP-combating-abuse-non-profit-organisations.pdf>

² <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Risk-of-terrorist-abuse-in-non-profit-organisations.pdf>

II. ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ

2.1. Кількість зареєстрованих неприбуткових організацій

У Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України³, станом на 01.01.2020, зареєстровано **1 350 627** юридичних осіб з яких **202 623** НПО⁴, що складає **15%** від загальної кількості осіб.

³ Показники Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України [Електронний ресурс] Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

⁴ За даними ДФС

2.2. Дані щодо отриманих повідомлень про підозрілі операції

У 2019 році Держфінмоніторингом отримано **193 381** повідомлення про фінансові операції, які здійснені за участю **7 872** неприбуткових організацій.

Більш детальна інформація щодо отримання повідомлень про фінансові операції, які здійснені за участю неприбуткових організацій наведена у таблиці.

Таблиця. Кількість повідомлень про фінансові операції, які здійснені за участю неприбуткових організацій

Період, рік	Кількість повідомлень про фінансові операції, од.		Кількість неприбуткових організацій
	загалом отримано (взято на облік)	за участю неприбуткових організацій	
2019	11 462 494 (11 437 374)	193 381	7 872

Інформація щодо розподілу повідомлень про фінансові операції отриманих Держфінмоніторингом, які здійснені за участю неприбуткових організацій, в розрізі ознак фінансового моніторингу наведена у таблиці.

Назва показника	2019 рік	
	Кількість ППО, од.	%
Загалом	193 381	100,0%
Обов'язковий фінансовий моніторинг	190 680	98,6%
Внутрішній фінансовий моніторинг	1 190	0,6%
Обов'язковий та внутрішній фінансовий моніторинг	1 511	0,8%

2.3. Аналіз видів неприбуткових організацій – учасників фінансових операцій

У 2019 році Держфінмоніторингом отримано **193 381** повідомлення щодо фінансових операцій, проведених за участю **7 872** неприбуткових організацій.

Таблиця. Інформація щодо отриманих повідомлень про фінансові операції, проведених за участю неприбуткових організацій в розрізі видів таких організацій

№	Вид неприбуткових організацій	2019 рік	
		Кількість НПО, од.	%
Загалом		193 381	100,0%
1	Громадські організації	43 638	22,6%
2	Благодійні фонди (організації)	27 363	14,1%
3	Професійні спілки, їх об'єднання та організації профспілок	25 788	13,3%
4	Житлово-будівельні кооперативи, об'єднання співвласників багатоквартирних будинків	16 514	8,5%
5	Інші юридичні особи, діяльність яких не передбачає одержання прибутку	16 040	8,3%
6	Установи, організації, створені органами державної влади України, що утримуються за рахунок коштів відповідних бюджетів	14 777	7,6%
7	Інші види НПО	49 261	25,5%

Таблиця. Інформація щодо видів НПО - учасників фінансових операцій, проведених за участю неприбуткових організацій в розрізі видів таких організацій

№	Вид неприбуткових організацій	2019 рік	
		Кількість НПО, од.	%
Загалом		7 872	100,0%
1	Громадські організації	1 618	20,6%
2	Благодійні фонди (організації)	958	12,2%
3	Професійні спілки, їх об'єднання та організації профспілок	1 264	16,1%
4	Житлово-будівельні кооперативи, об'єднання співвласників багатоквартирних будинків	1 274	16,2%
5	Інші юридичні особи, діяльність яких не передбачає одержання прибутку	382	4,9%
6	Установи, організації, створені органами державної влади України, що утримуються за рахунок коштів відповідних бюджетів	570	7,2%
7	Інші види НПО	1 806	22,9%

2.4. Інформація щодо розірвання/обмеження ділових відносин з неприбутковими установами

У 2019 році суб'єктами первинного фінансового моніторингу направлено до Держфінмоніторингу інформування щодо розірвання ділових відносин, відмови у проведенні фінансових операцій зі **107** неприбутковими організаціями.

Таке інформування здійснено суб'єктами первинного фінансового моніторингу у зв'язку тим, що:

Вид неприбуткових організацій	2019 рік
встановлено високий ризик щодо 61 неприбуткової організації	
Громадські організації	23
Благодійні фонди (організації)	32
Житлово-будівельні кооперативи, об'єднання співвласників багатоквартирних будинків	5
Інші види НПО	1
не надано на вимогу суб'єкта первинного фінансового моніторингу уточнюючу інформацію щодо 34 неприбуткових організацій	
Громадські організації	17
Благодійні фонди (організації)	11
Житлово-будівельні кооперативи, об'єднання співвласників багатоквартирних будинків	4
Релігійні організації	1
Політичні партії	1
відмовлено з інших причин 12 неприбутковим організаціям	
Громадські організації	3
Благодійні фонди (організації)	6
Житлово-будівельні кооперативи, об'єднання співвласників багатоквартирних будинків	1
Політичні партії	2

2.5. Зупинення фінансових операцій

У 2019 році Держфінмоніторингом були прийняті рішення про зупинення видаткових фінансових операцій по банківських рахунках **3** неприбуткових організацій.

Інформація про такі зупинення була передана Держфінмоніторингом до Служби безпеки України у складі **8** додаткових узагальнених матеріалів, які пов'язані з підозрами у тероризмі/сепаратизмі та/або його фінансуванні.

III. ТИПОВІ СХЕМИ ТА МЕХАНІЗМИ НЕЗАКОННОГО ВИКОРИСТАННЯ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

3.1. Способи незаконного використання неприбуткових організацій, за даними FATF

Метою Рекомендації 8 FATF є забезпечення, щоб неприбуткові організації не використовувались терористичними організаціями:

- видавали себе за легітимних суб'єктів;
- використовували легальні установи в якості каналів для фінансування тероризму, в тому числі з метою уникнути заморожування рахунків;
- приховували або маскували таємні переміщення коштів, призначених для законних цілей, але використаних для терористичних цілей.

За результатами типологічних і ситуаційних досліджень FATF виділено п'ять найбільш активно застосовуваних способів незаконного використання неприбуткових організацій або ризиків такого використання:

- перенаправлення коштів (a);
- забезпечення взаємодії з терористичними утвореннями (b);
- сприяння вербування (c);
- використання терористами програм / проектів НПО (d);
- дії від імені законних НПО і створення фіктивних НПО (e).

A. Перенаправлення коштів

Перенаправлення коштів є одним з головних способів незаконного використання значних фінансових ресурсів, наявних в секторі, та незаконного використання НПО в цілях підтримки тероризму.

Даний спосіб полягає в тому, що кошти, зібрані НПО для гуманітарних програм (з метою надання допомоги після стихійних лих, гуманітарної допомоги, підтримки культурних центрів, боротьби з бідністю, розвитку освіти), перенаправляються для підтримки тероризму на певному етапі діяльності неприбуткової організації.

Іншими словами, перенаправлення фінансових коштів має місце в момент, коли грошові кошти, зібрані на благодійні цілі, переадресовуються на користь терористичних організацій.

Перенаправлення коштів спостерігається на різних етапах діяльності НПО, в тому числі в ході збору і передачі коштів. Такі кошти використовуються для підтримки терористичних організацій або фінансування їх інфраструктури та підготовки терактів.

Переслані кошти використовувалися в цілях підтримки окремих терористів та терористичних організацій як усередині країн, так і за кордоном.

У наявних типологіях FATF в переважній більшості випадків фігурують особи, які перебувають всередині НПО (керівники, рядові співробітники, особи, які залучаються за договором надання послуг та ін.). Такі особи перенаправляють кошти, зібрані НПО на благодійні цілі, терористичним організаціям.

Використання НПО для проведення таких операцій допомагало заплутувати сліди при проведенні перевірок і завуалювати зв'язок з терористом або терористичною організацією.

В. Підтримка зв'язку з терористичними утвореннями

Також найпоширеніший спосіб та ризик незаконного використання НПО є наявність зв'язку між неприбутковою організацією та терористичним утворенням.

Відомі випадки, коли неприбуткові організації або їх керівники підтримують зв'язки з терористами, терористичними організаціями або особами, що підтримують тероризм.

У цих випадках НПО можуть використовуватися в незаконний спосіб в різних цілях, в тому числі для фінансування та матеріально-технічного забезпечення терористичних утворень.

На практиці такий зв'язок втілюється в діяльності, спрямованій на фінансування або надання іншої підтримки терористичній організації.

С. Сприяння вербуванню

У проведених FATF дослідженнях відзначено значну кількість випадків незаконного використання сектора НПО в цілях сприяння вербуванню, здійснюваного терористичними організаціями.

У цій ситуації ресурси НПО використовуються для пропаганди і сприяння діяльності, безпосередньо пов'язаної з терористичним насильством.

Випадки протиправного використання некомерційних організацій з метою сприяння вербуванню показали, що НПО незаконним чином використовувалися для:

- переведення грошових коштів терористам;
- надання фінансової підтримки сім'ям терористів;
- організації та надання місць для проведення заходів на підтримку тероризму або терористичних утворень;
- опублікування матеріалів в Інтернеті або інших засобах інформації в підтримку тероризму або терористичних утворень.

Організації, що фінансуються НПО, також можуть бути незаконно використані для:

- вербування та підготовки осіб для участі в терористичних актах, в тому числі для виготовлення вибухових речовин і здійснення терактів

терористами-смертниками;

- надання місця для проведення зустрічей членів терористичних утворень;
- запрошення агітаторів для поширення і пропаганди ідей тероризму.

D. Використання терористами програм / проектів НПО

Програми, що фінансуються НПО та спрямовані на законні гуманітарні цілі, можуть стати об'єктом махінацій з боку терористів з метою фінансової та матеріальної підтримки тероризму.

Є випадки використання сайтів неприбуткових організацій для пропаганди тероризму, а також використання благодійної діяльності для пропаганди ідей, що сприяють вербуванню нових членів і прихильників терористичної організації.

Програми та проекти, що фінансуються НПО, можуть також у незаконний спосіб використовуватися для вербування членів та прихильників терористичних рухів.

E. Дії від імені легальних НПО та створення фіктивних НПО

Ще одним способом використання некомерційних організацій з метою ФТ є дії від імені легальних НПО та створення фіктивних НПО.

У першому випадку під виглядом благодійної діяльності організації та фізичні особи від імені існуючих легально НПО займаються збором коштів, пропагандою та іншою діяльністю в підтримку тероризму.

У разі створення фіктивних НПО заявлені цілі таких організацій є свідомо вигаданими та служать в якості прикриття для забезпечення підтримки терористичної діяльності.

В цілому, типологічні дослідження FATF показують, що незаконне використання або ризик протиправного використання сектора НПО терористичними утвореннями найчастіше є наслідком відсутності належних правил внутрішнього контролю та управління в НПО.

3.2. Інформування правоохоронних органів щодо фінансування тероризму

Держфінмоніторингом спільно з правоохоронними органами, зокрема Службою безпеки України, виявлено наступні актуальні механізми фінансування тероризму:

- надходження коштів у невеликих розмірах від різних осіб упродовж короткого проміжку часу на користь однієї особи з призначенням «допомога», «на лікування», «благодійна допомога» тощо;
- платежі здійснюються особами, які не повністю знають або без бажання повідомляють деталі платежу (адресу, контактну та іншу інформацію);
- операція з виплати електронного переказу, в якому відсутня повна інформація про ініціатора або отримувача;
- зарахування коштів на розрахунковий/картковий рахунок особи, або переказ на ім'я фізичної особи, що здійснюється без відкриття рахунку, якщо наявна інформація свідчить, що джерелом такого зарахування/переказу є кошти, перераховані за допомогою платіжних систем, оператори яких не зареєстровані на території України, у тому числі за допомогою електронних грошей.

У випадку нелегального походження коштів, схеми фінансування тероризму ускладнюються елементами, покликаними нівелювати ризик викриття зв'язку між коштами та джерелом їх походження.

У таких схемах зловмисники вдаються до розміщення злочинних доходів та їх розшарування шляхом зміни форми активу, використання різних фінансових інструментів, підставних осіб тощо. Такі схеми мають певні аналогії зі схемами легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, з тією різницею, що реалізуються без останньої фази – інтеграції коштів у фінансову систему, проте із подальшим переказом коштів кінцевому одержувачу.

Разом з тим, новітні інформаційні технології дозволяють швидко здійснювати вищезазначені фінансові операції за відсутності безпосереднього контакту ініціатора переказу із суб'єктом первинного фінансового моніторингу.

Кіберпростір не має обмежень, у зв'язку з чим, за наявної технічної можливості, існує вірогідність створення зловмисниками великої кількості віртуальних учасників (електронних гаманців, віртуальних засобів платежу тощо) з метою переказу коштів терористам (організаціям).

3.3. Приклади використання неприбуткових організацій у схемах фінансування тероризму / сепаратизму

Приклад 1

Держфінмоніторингом за результатами фінансового розслідування виявлено схему використання неприбуткових організацій для ведення гібридної війни проти України шляхом інформаційної пропаганди.

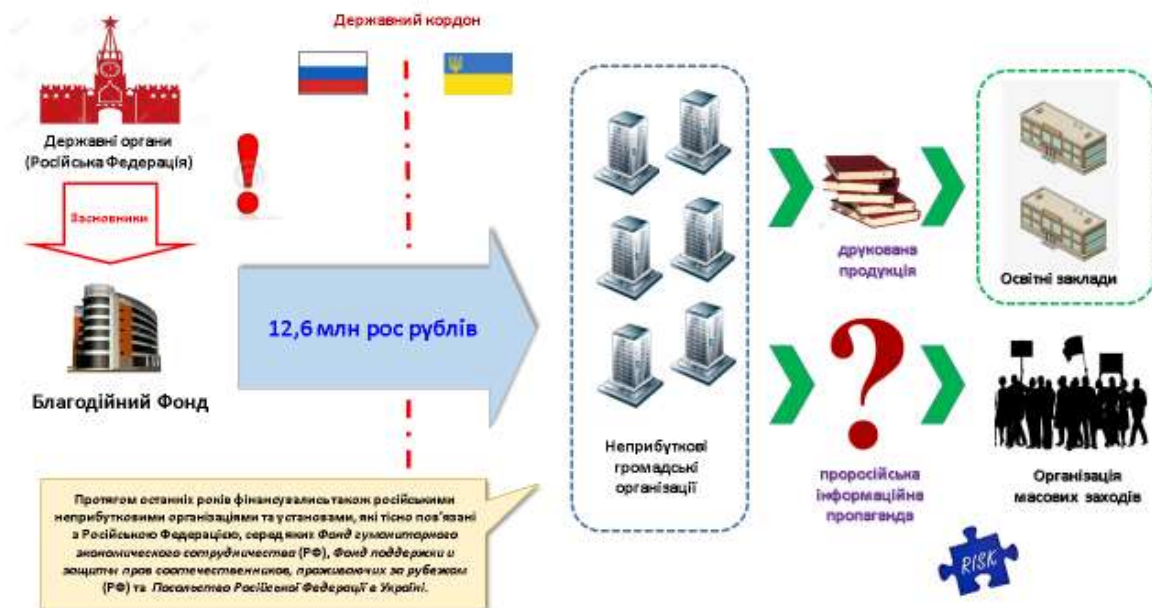
Встановлено, що одним з спонсорів українських неприбуткових організацій є **Благодійний Фонд** – російська громадська організація, що займається популяризацією російської мови та культури, а також підтримкою програм вивчення російської мови в різних країнах світу. Зазначений фонд створений указом Президента Російської Федерації, а засновниками є Міністерство закордонних справ Російської Федерації та Міністерство освіти і науки Російської Федерації.

Привертає увагу, що фінансування неприбуткових організацій почалось в 2015 році, проте найбільш активно протягом останніх років – на користь цих організацій фондом перераховано кошти на загальну суму **12,6 млн російських рублів**, що в еквіваленті складає **6,2 млн гривень**.

Кошти відповідно до грантів та субсидій повинні спрямовуватись на друк періодичних видань для подальшого розповсюдження в освітніх та навчальних закладах України. Існує ймовірність, що дані друковані видання можуть містити матеріали сепаратистського спрямування. Крім того, отримані кошти можуть використовуватись для проведення різноманітних масових заходів, ціллю яких може бути антиукраїнська проросійська інформаційна пропаганда.

Також, встановлено, що одна з неприбуткових організацій фінансувалась іншими російськими громадськими організаціями та установами, які тісно пов'язані з політичним керівництвом Російської Федерації.

Правоохоронним органом здійснюється досудове розслідування.

Приклад 2

Держфінмоніторингом за результатами фінансового розслідування виявлено схему використання неприбуткових організацій для прикриття діяльності, спрямованої на дестабілізацію суспільно-політичної ситуації в окремих районах Закарпатської області.

Виявлено фінансові операції по зарахуванню коштів на користь ряду неприбуткових організацій та підприємств, розташованих в Закарпатській області, від фондів та установ, що фінансуються урядом іноземної держави. Загальна сума зарахувань склала еквівалент **898,6 млн гривень**.

Зокрема, іноземним Благодійним Фондом, який фінансується урядом, зараховано на територію України на користь різних українських неприбуткових організацій, освітніх закладів та інших суб'єктів господарювання, кошти на загальну суму **219,0 млн грн** у якості сприяння економічного розвитку Закарпатської області, для можливого поширення іноземної культури на території України та подальшого «самовизначення для Закарпаття».

В подальшому більша частина отриманих коштів була перерахована на рахунки фізичних осіб - підприємців та юридичних осіб у якості безповоротної фінансової допомоги. Варто зазначити, що більшість фізичних осіб підприємців були зареєстровані напередодні отримання фінансової допомоги. Крім того, кошти надавались безпосередньо мешканцям Закарпаття в якості безповоротної допомоги.

Існує висока ймовірність використання українських неприбуткових організацій для прикриття діяльності, спрямованої на дестабілізацію суспільно-політичної ситуації в одному з регіонів України та фінансування сепаратизму (проведення радикальних акцій та заходів, поширення

сепаратистської літератури, псування культурних пам'яток з метою розпалювання міжнаціональної ворожнечі, заохочення в отриманні іноземних паспортів, тощо).

Правоохоронним органом здійснюється досудове розслідування.

IV. ОЗНАКИ РИЗИКУ ТА ОЗНАКИ НЕЗАКОННОГО ВИКОРИСТАННЯ НПО

Проведений Держфінмоніторингом аналіз свідчить про наявність фактів незаконного використання НПО та значний ризик такого протизаконного використання.

Найбільш розповсюдженими ознаками ризику використання НПО для ВК/ФТ є:

- введення в оману, створення фіктивних НПО;
- подрібнення фінансових операцій здійснених за участю НПО;
- проведення фінансових операцій за участю НПО без належного пояснення суті таких операцій;
- переказ коштів НПО на користь юридичних осіб, діяльність яких не має спільних інтересів;
- придбання товарів подвійного використання;
- проведення НПО діяльності на територіях, які є прилеглими до здійснення військових дій;
- переказ коштів на користь осіб, пов'язаних з НПО;
- витрачання коштів НПО без формування відповідної звітності про їх використання;
- для відкриття банківських рахунків НПО використовуються треті особи, які діють за дорученням;
- витрати НПО не відповідають задекларованим напрямкам діяльності;
- причетність осіб, які пов'язані із вчиненням злочинів, до діяльності НПО;
- фіктивна діяльність НПО.

Зазначені ознаки не є вичерпними, а є лише індикаторами для подальшого більш детального аналізу діяльності НПО. Сукупність встановлених ознак ризикованої діяльності свідчить про високий ризик такого суб'єкта НПО для ВК/ФТ.

V. СПОСОБИ ВИЯВЛЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ НПО В НЕЗАКОННИХ ЦІЛЯХ

За результатами типологічних та ситуаційних досліджень FATF встановлені різні види та джерела інформації у виявленні випадків та ризиків незаконного використання сектора НПО терористичними утвореннями, які наведені у таблиці.

Способи виявлення - джерела і види інформації

Джерела інформації	Види інформації
Інформація органів, відповідальних за регулювання НПО	- Ініціативні повідомлення громадян; - Дані, що надаються інформаторами; - Результати перевірок існуючих та створюваних НПО; - Збір та аналіз обов'язкової звітності НПО: - Інформація про програми та діяльності; - Інформація про керівників та інших внутрішніх суб'єктів; - Інформація про партнерів та інших зовнішніх суб'єктів; - Інформація про джерела та одержувачів ресурсів; - Інформація про фінансову діяльність; - Інформація, що добровільно (ініціативно) надається НПО.
Інформація з відкритих джерел	- Статті в засобах масової інформації та з інших відкритих джерел; - Перелік осіб, пов'язаних з провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції; - Списки терористичних організацій; - Відкриті бази даних компаній та установ; - Веб-сайти НПО та пов'язаних з ними організаціями; - Інша інформація з Інтернету.
Інформація ПФР та інша фінансова інформація	- Повідомлення, що направляються до ПФР; - Дані аналізу фінансової інформації, який здійснює ПФР.
Інформація, що стосується національної безпеки	- Результати оцінки загроз та ризиків; - Геополітичні оцінки; - Розвідувальна та інша інформація з обмеженим доступом.
Інформація правоохоронних органів	- Матеріали кримінальних справ; - Зв'язки між внутрішніми та зовнішніми суб'єктами НПО за кримінальними розслідуваннями; - Зв'язки НПО зі злочинцями та злочинністю; - Результати обшуків та аналізу вилучених документів; - Розвідувальна та інша інформація з обмеженим доступом.
Інформація отримана з інших юрисдикцій	- Інформація від іноземних партнерів НПО; - Інформація від іноземних компетентних органів (державний сектор); - Розвідувальна інформація від іноземних органів національної безпеки; - Розвідувальна інформація від іноземних правоохоронних органів. - Розвідувальна інформація від іноземних ПФР; - Інформація від іноземних регулюючих органів.

VI. РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ ДЕРЖФІНМОНІТОРИНГУ

У 2019 році Держфінмоніторингом направлено до правоохоронних органів **72** узагальнених матеріали стосовно підозрілих операцій, проведених за участю неприбуткових організацій.

У складі таких матеріалів до правоохоронних органів передано **8 965** повідомлень про підозрілі операції, які здійснені за участю **138** неприбуткових організацій.

№	Вид неприбуткових організацій	2019 рік	
		Кількість НПО, од.	%
Загалом		138	100%
1	Громадські організації	31	22,5%
2	Благодійні фонди (організації)	39	28,3%
4	Житлово-будівельні кооперативи, об'єднання співвласників багатоквартирних будинків	18	13,0%
5	Інші юридичні особи, діяльність яких не передбачає одержання прибутку	12	8,7%
7	Політичні партії	8	5,8%
8	Інші види НПО	30	21,7%

Розподіл переданих ППО в розрізі видів НПО наведено у таблиці.

№	Вид НПО	2019 рік	
		Кількість ППО, од.	%
Загалом		8 965	100%
1	Громадські організації	5 699	63,6%
2	Благодійні фонди (організації)	1 221	13,6%
4	Житлово-будівельні кооперативи, об'єднання співвласників багатоквартирних будинків	228	2,6%
5	Інші юридичні особи, діяльність яких не передбачає одержання прибутку	199	2,2%
7	Політичні партії	19	0,2%
8	Інші види НПО	1 599	17,8%

Розподіл переданих ППО за ознаками фінансового моніторингу до ПО наведено у таблиці.

Назва показника	2019 рік	
	Кількість ППО, од.	%
Загалом	8 965	100%
Обов'язковий фінансовий моніторинг	8 739	97,5%
Внутрішній фінансовий моніторинг	143	1,6%
Обов'язковий та внутрішній фінансовий моніторинг	83	0,9%

Предикатними злочинами були наступні статті КК України:

Номер статті КК України	Назва статті
109	Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади
110²	Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України
191	Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем
192	Заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою
205	Фіктивне підприємництво
210	Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням
212	Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)
258⁵	Фінансування тероризму
364	Зловживання владою або службовим становищем
366	Службове підроблення
368²	Незаконне збагачення

ВИСНОВКИ

Проаналізована інформація свідчить, що НПО можуть використовуватися безпосередньо з метою вчинення предикатного злочину та/або для ВК та/або ФТ/ЗМЗ, а також слугувати прикриттям для незаконної діяльності інших пов'язаних суб'єктів.

Перевагою у використанні НПО у злочинних схемах (вчинення предикатних злочинів, ВК/ФТ) є те, що злочинці можуть отримати подвійну вигоду: по-перше, створити засіб для таких незаконних дій і по-друге, забезпечити прикриття своєї діяльності.

НПО використовуються під час вчинення предикатних злочинів та ВК, зокрема, щодо:

- привласнення, розтрата майна або заволодіння ним;
- фіктивного підприємництва;
- нецільового використання бюджетних коштів;
- ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів);
- фінансування тероризму;
- зловживання владою або службовим становищем;
- незаконного збагачення.

Найбільш уразливими серед видів НПО є наступні:

- громадські організації;
- житлово-будівельні кооперативи, об'єднання співвласників багатоквартирних будинків;
- благодійні фонди.

Найбільш поширеними є наступні способи та ризики злочинного використання НПО:

- перенаправлення фінансових потоків;
- зв'язок зі злочинними осередками;
- невідповідність діяльності НПО заявленим цілям;
- співучасть щодо фінансування злочинних осередків;
- створення фіктивних НПО для злочинних цілей.

Дане дослідження може допомогти державним органам та приватному сектору в ідентифікації та запобігати випадками незаконної діяльності або використання НПО у протиправних цілях.

З метою ефективного управління ризиком, враховуючи результати Національної оцінки ризиків та проведеного Комітетом MONEYVAL 5-го раунду оцінки національної системи ПВК/ФТ, Держфінмоніторинг рекомендує:

1. Державним органам:

- продовжувати здійснювати заходи з виявлення фактів надання представниками злочинних організацій фінансової підтримки їх прихильниками на території України, в тому числі шляхом використання злочинних доходів та неприбуткового сектору;
- посилити заходи з виявлення фінансових операцій та кримінального переслідування осіб, пов'язаних із ВК/ФТ і дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону;
- забезпечити міжвідомчу координацію щодо виявлення та подальшого заморожування активів осіб, причетних до ФТ та розповсюдження зброї масового знищення, у тому числі, що використовують неприбутковий сектор.

2. Суб'єктам первинного фінансового моніторингу:

- продовжувати вживати заходів для обмеження ризику використання благодійних та неприбуткових організацій з метою ВК/ФТ;
- встановлювати мету проведення фінансових операцій, учасниками яких є НПО;
- встановлювати джерела походження і способів переказу (внесення) грошей, що використовуються у фінансових операціях;
- подавати відповідно до Закону про запобігання та протидію ППО щодо операцій за участю НПО до Держфінмоніторингу.

3. Неприбутковим організаціям:

- здійснювати посилені заходи з ідентифікації осіб під час прийняття їх як учасників (членів) таких організацій, зокрема, вкладників благодійних фондів, а також звертати особливу увагу на джерела набуття НПО майна на предмет недопущення залучення до ФТ;
- вживати заходів з безумовного виконання ч. 7 ст. 23 Закону України «Про громадські об'єднання» щодо зберігання документів та фінансового контролю.